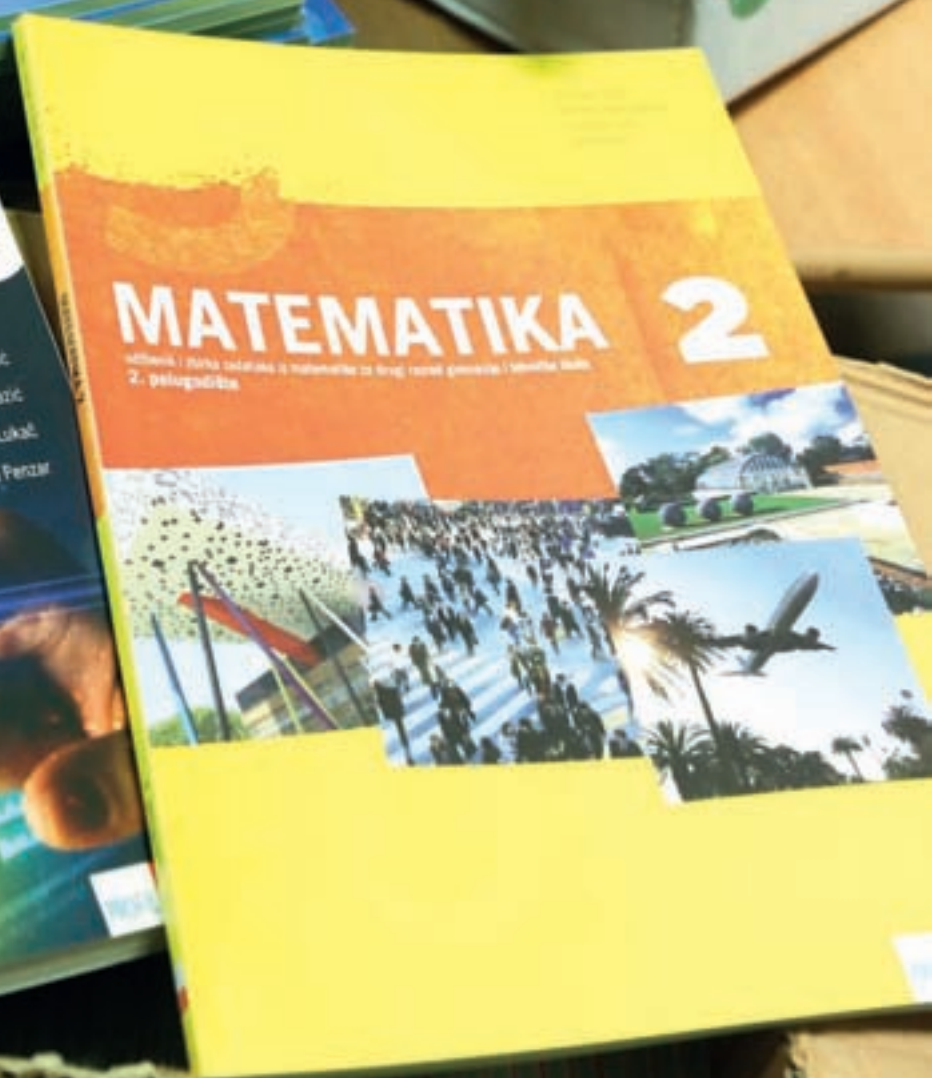

25. listopada 2019. broj 144

KU ZI S!!

LIST ZA MLADEŽ

4

FENOMENOLOGIJA

GRETA THUNBERG

6

TEMA

FORUM MLADIH HRVATSKIH MANJINA

20

TV SERIJA

RUSSIAN DOLL

2

21

MODA

RAJFOVI

FOTO MJESECA

Ekskurzija srednjoškolaca

List je besplatan

Osnivač: NIU Hrvatska riječ

Nakladnik: NIU Hrvatska riječ

Trg cara Jovana Nenada 15/II

24000 Subotica

Za nakladnika: Ivan Ušumović

Urednik izdanja: Davor Bašić Palković

Suradnici: Klara Dulić, Andrea I. Darabašić,

Ivan Benčik, Kristina Ivković Ivandekić,

Vedran Horvacki

Lektura: Zlatko Romić

Korektura: Davor Bašić Palković

Tehnički prijelom: Thomas Šujić,

Jelena Ademi

Fotografije: Ana Francišković, Pixabay

E-mail: kuzis07@gmail.com

Web: www.hrvatskarijec.rs/stranica/kuzis/

Tisak: Doo Magyar Szó Kft, Novi Sad

List izlazi uz redovitu potporu Pokrajinskog tajništva za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama

Život protiv straha

Nedavno sam čuo narodnu priču u kojoj jedan narod nakon dugo vremena uspije ubiti zmaja, za koga jako dugo, brojne generacije, nisu bile svjesne da to uopće mogu učiniti. Glavni razlog toga robovanja bio je strah. Kada su pobijedili strah, suočili se s neprijateljem i pokorili ga, živjeli su »dugo i sretno«. A danas...

Život u strahu je nešto na što se prečesto moramo privikavati ili jednostavno popuštati. Ne bi li stanje koje su uspostavili naši preci opstalo. Ne bismo li čuvali stare ideje. Kada se suprotstavimo vrijednostima starim stotinama godina, onda još i ispadamo drski, bezobrazni ili pak glupi i mladalački zaneseni. Starci nas utišavaju kao što su to činili i njihovi starci kad su bili naših godina. Ciklus zataškavanja se tako s koljena na koljeno nastavlja. A iza kulisa u strahu žive pojedini članovi naših obitelji, naših društava i naše zajednice. Žive iza maski kako bi zadovoljili većinu, trudeći se da sakriju ono što jesu. Prikrivajući svoje biće toliko dobro da postanu loši, jer cijeli život žive jednu veliku laž.

Ja ipak moram postaviti jedno teoretsko pitanje na koje će povijest vrlo lijepo dati odgovor, odnosno već jeste. Zar nije otvoreno društvo, otvorena zajednica, bolja po sve nas? Zar nije život u istini bolji od života skrivanja? Zar nije bolje svjedočiti istini, nego živjeti u tradicionalno nametnutoj laži? Mislim da trebamo jednostavno živjeti slobodno i otvoreno prema svima. Izolirane nacije su propdale, one koje se nisu otvarale, koje nisu napredovale, upravo te su sada u povijesti. Svakim danom se piše povijest ljudske vrste, legenda po legendu i tako dolaze pa i prolaze životi. A na žalost, svo to vrijeme, iza kulisa jedan dio nas mora se i dalje skrivati.

Kada se govori danas o Paradi ponosa, česte izjave će biti da je to nešto provokativno, suvišno, ružno, bogohulnički. Čuju se komentari tipa: »meni homoseksualci ništa ne smetaju, samo nek to rade u svoja četiri zida«. Možda osobno meni ovakve izjave i ne bi toliko smetale da nisu jasni odraz straha u kojem svi živimo, od predrasuda, od osude, od napada. I tako, bilo to iza kulisa ili u javnom prostoru, progoni i osude se nastavljaju. Nemilosrdno drže za vrat i dave napredak jednog društva, jedne zajednice, koja bi možda bila nježnija kad bi za to dobila priliku.

Ali, dobro. Malo toga možemo u tako kratko vremena učiniti, imamo ipak samo jedan život. Međutim, možemo prihvatiti svoje najbliže, svoje prijatelje, pa čak i ljude koji prvi put u svojim životima hodaju slobodno ulicama svog grada. Ja osobno namjeravam upravo to učiniti. Želim doživjeti kako je to hodati slobodan, kako je to živjeti slobodno, makar par sati, makar jedan dan. Jer Bog zna da se svi bojimo.

Greta uzdrmla moćnike

Malo je koji događaj u novijoj povijesti organizirane skrbi za zaštitu životnog okoliša podignuo toliku prašinu kao nedavni govor **Grete Thunberg** u sjedištu Ujedinjenih naroda u New Yorku. Greta je, naime, za govornicom »svjetske vlade«, pred cjelokupnom međunarodnom javnošću, optužila svjetske vođe jer su joj, kako je rekla, »ukrali snove i djetinjstvo«.

Mlada klimatska aktivistica je, tonom koji će ostati upamćen još dugo vremena, lupila pljuskajućim riječima na najmoćnije ljude svijeta jer su »propustili poduzeti jake mjere u borbi protiv klimatskih promjena«.

4

Ukradeni snovi

»Kako se usuđujete!«, samo je jedan od isječaka obraćanja tinejdžerke ljudima koji drmaju planetom.

»To je sve pogrešno. Ne bih ni trebala biti ovdje, već u školi na drugoj strani oceana, ali svi vi dolazite nama mladima i u nama tražite nadu. Kako se usuđujete? Ukrali ste mi snove i djetinjstvo ispraznim riječima«, grmila je Greta pred predsjednicima, premijerima, ministrima, veleposlanicima i gomilom TV kamera.

Poručila je kako bi o klimatskim promjenama trebali raspravljati svi, a pogotovo svjetski moćnici u debatama, da na rješavanju problema treba raditi sada i sustavno, a ne da o tome razmišljaju buduće generacije.

»Ljudi pate, ljudi umiru. Više od 30 godina znanost je kristalno jasna. Kako se usuđujete i dalje dolaziti ovamo i govoriti kako radite dovoljno. Oči svih budućih generacija uprte su u vas. A ako odlučite iznevjeriti nas, kažem vam da vam to nikad nećemo oprostiti. Nećemo dopustiti da se izvučete iz ovoga. Ovdje podvlačimo crtu. Svijet se budi i promjena stiže, voljeli vi to ili ne«, rekla je.

Napadi i omalovažavanje

Greta Thunberg je i prije ovog nastupa bila globalno poznata švedska okolišna aktivistica, no upravo ju je govor iz UN-a lansirao u orbitu kao predvodnicu svjetskog pokreta. Ova 16-ogodišnja djevojka je inače rođena 2003. godine u Stockholmu, u umjetničkoj obitelji, majka joj je operna pjevačica, a otac glumac.

U dobi od 11 godina dijagnosticiran joj je Aspergerov sindrom – blaži oblik autizma, koji se odlikuje smanjenim razumijevanjem ponašanja i emocija drugih ljudi, kompulzivnim ponašanjem i problemima u komunikaciji. Upravo je taj detalj iz njenog zdravstvenog kartona bio povod da se pojedini komentatori obruše na ovu djevojku, umanjujući značaj njenih poteza i obesmišljavajući kritiku moćnih.

Više je puta izjavila kako »umire iznutra« ukoliko ne prosvjeduje za zaštitu okoliša, ne leti zrakoplovom kako bi pridonijela smanjenju emisije ugljičnog dioksida, veganka je, a na to je nagovorila i roditelje. U rujnu 2018. pokrenula je akciju širom svijeta u kojoj djeca petkom ne idu u školu ili barem nose transparente sa zahtjevima za zaštitu okoliša. Akcija se odvija pod nazivom »Petkom za budućnost«.

U svojoj rodnoj zemlji utjecala je na smanjenje korištenja avioletova, pozivom na nemoralnost korištenja načina putovanja koji uzrokuje visoke emisije ugljičnog dioksida, a njena je inicijativa odmah nazvana »Sram zbog letenja«.

U travnju 2019. joj je omogućeno da govori pred zastupnicima Europskog parlamenta, a u rujnu 2019. i u Ujedinjenim narodima.

Osim pozitivnih, Gretin aktivizam nailazi i na iznimno negativne kritike prije svega političara i komentatora konzervativnih nazora, koji je optužuju da je marioneta u rukama biznis lobista. Pritom to čine oni za koje se smatra da upravo predstavljaju lobiste, ali sa suprotnog pola biznis spektra.

Tomislav Perušić

Srednjoškolcima uručeni donirani udžbenici

Učenicima srednjih škola koji pohađaju nastavu na hrvatskom jeziku uručeni su udžbenici iz matematike i fizike koje su donirali učenici Prirodoslovne škole *Vladimira Preloga* iz Zagreba.

Nedostatak udžbenika za srednje škole je pitanje koje se provlači već 12 godina, te na dobivene udžbenike učenici i profesori gledaju kao olakšanje u učenju i radu. Posredstvom Hrvatskog nacionalnog vijeća ovi udžbenici su uručeni učenicima u trima

Jedan od ravnatelja spomenutih škola, ravnatelj Gimnazije *Svetozar Marković* **Veselin Jevtić** zahvalio se u ime učenika na darovanim udžbenicima i izrazio nadu kako će Gimnazija i HNV i u budućnosti imati dobru suradnju.

Svoje zadovoljstvo izrazila je i profesorica matematike **Jelena Piuković**: »Zadovoljna sam što smo dobili stručnu literaturu. Do sada smo se snalazili na razne načine, a sada učenici imaju udžbenik sa zbirkom zadataka, i ono što je bitno svatko će imati svoj primjerak«, kaže Piuković napominjući da su udžbenici od velike važnosti, s obzirom na to da nove generacije čeka polaganje državne mature na hrvatskom jeziku.

A evo i što o novim udžbenicima kažu neki od učenika:

»Udžbenici koje smo dobili će nam sigurno pomoći u daljem svladavanju gradiva, što nam je do sada bio problem. Koristili smo udžbenike, koji nisu bili na hrvatskom jeziku. Ovo su suvremene knjige i vjerujem da će biti lakše učiti«, kaže učenik **Luka Kujundžić**.

Gimnazija *Svetozar Marković*

srednjim školama u kojima hrvatska nastava postoji: Gimnaziji *Svetozar Marković*, Politehničkoj školi i Medicinskoj školi.

Udžbenike su predstavnicima škola predali djelatnici HNV-a na čelu s predsjednicom Odbora za obrazovanje **Margaretom Uršal**.

Dobiveni udžbenici izrađeni su s digitalnom platformom (QR kod i slično), što učenje čini zanimljivijim i lakšim, no oni nisu odobreni od Ministarstva prosvjete, znanosti i tehnološkog razvoja Srbije. Tako će se koristiti kao pomoćno sredstvo u nastavi, a HNV je Ministarstvu uputilo dopis putem kojeg izražava zahtjev za prijevodom srednjoškolskih udžbenika za prvi razred gimnazije sa srpskog na hrvatski.

»Taj zahtjev je ušao u proceduru i očekujemo u nekom skorijem roku da će se početi s njegovom realizacijom, što znači da će naredna generacija gimnazijalaca imati sve udžbenike na hrvatskom od nove školske godine«, kaže Uršal.

Politehnička škola

»Do sada nismo imali odgovarajuće udžbenike i ovo će nam sigurno značiti, jer će sve biti puno jednostavnije. Profesorica nam predaje na hrvatskom, a sad ćemo moći sve dopuniti i s udžbenicima, što nam je bitno i zbog državne mature koja nas čeka«, kaže učenica **Kristina Crnković**.

K. U.

DILEME VEZANE ZA NACIONALNI IDENTITET

Hrvatska mladež iz Slovenije, Italije, Austrije, Mađarske, Rumunjske i Srbije okupila se nedavno u Tivtu, u Crnoj Gori, povodom trećeg po redu Forum mladih hrvatskih manjina čija je tema bila »Mladi i identitet«. Nakon tri dana programa, okupljena mladež iz regije donijela je zaključak i kao ključna obilježja svog identiteta istaknula jezik, tradicijsku kulturu, način provođenja slobodnog vremena, vjeru i povijesne predaje.

Forum mladih hrvatskih manjina organizira Hrvatska matica iseljenika (HMI), a ove godine partner im je bilo Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore. Predstavnici hrvatske manjinske zajednice u Srbiji na Forumu u Tivtu bili su **Davorin Horvacki, Marin Piuković i Kristina Ivković Ivandekić**. Mladi iz regije raspravljali su o pitanjima poput toga razlikuje li se identitet Hrvata u dijaspori u odnosu na Hrvate u matici, trebaju li se različiti identiteti međusobno isključivati, o odnosu vjere i identiteta i tako dalje. Glavni program Forum bio je održan u Tivtu, odnosno njegovom predgrađu Donjoj Lastvi.

Značaj folklor

Tijekom tri dana trajanja Forum mladi su kroz prezentaciju i izlaganje predstavili svoju manjinsku zajednicu i situaciju u zemlji iz koje dolaze, nakon čega su bila postavljana pitanja. Ta rasprava je mladima bila i najzanimljiviji dio cjelokupnog programa, jer se kroz nju došlo do saznanja o problemima, ali i o pozitivnostima koje neke manjinske zajednice imaju. Na izlaganju se razgovaralo i o folkloru čiji značaj se često potcjenjuje. Voditeljica Odjela HMI-ja za kulturu **Snježana Jurišić** istaknula je kako je veoma bitno da se riječ folklor ne koristi samo za pjesme i ples jer je, kako kaže, sadržaj i pojam folklor puno širi:

»Folklor obuhvaća tradiciju, naslijeđe, baštinu, uvjerenja i običaje, sve ono što smo kroz obitelj i zajednicu uspjeli, sve ono što smo dobili, što su nam prenijeli i što smo baštinili od naših predaka. To je jako bitno jer to je ono što nas određuje, ono na čemu mi gradimo naš identitet, a da bismo izgradili identitet morali bismo imati neke markere, odnosno elemente koji vas potiču da se uklopite u to, da prisvojite to i da na neki način to održavate kroz pisanu

riječ ili kroz običaje, manifestacije, proslave, obljetnice, rođenja, smrti, vjenčanja. Sve to zajedno je jedna kompletna priča koja nas određuje i kojom mi pronalazimo put da bismo bili dio identiteta zajednice. Mladi trebaju osjetiti mogućnosti koje im se pružaju, bitno ih je potaknuti, a onda je na mladima da od tog materijala stvore nešto što je njima prihvatljivo».

Ključna obilježja

Mladi su na Forumu ocijenili kako različitosti mogu obogatiti jednu zemlju, ali i da manjine moraju imati svoje pravo na slobodu, identitet, jezik, kulturu, običaje i tako dalje. Voditelj Odjela hrvatskih manjina u HMI-ju **Marin Knezović** vodio je raspravu tijekom koje su naznačena ključna obilježja nacionalnog i kulturnog identiteta za mlade Hrvate u regiji.

»Prvo obilježje je jezik, pri čemu su mladi posebno naglasili važnost kako hrvatskog jezičnog standarda tako i narječja pojedinih hrvatskih manjinskih zajednica. Dok hrvatski jezični standard veže svaku manjinu s hrvatskom jezičnom i kulturnom maticom, pojedina narječja važno su sredstvo povezivanja unutar samih manjinskih zajednica. Zatim su istaknuli tradicijsku kulturu, koja olakšava kako poistovjećivanja s manjinskom zajednicom tako i sa širom hrvatskom zajednicom. Također im je bio od velike važnosti način provođenja slobodnog vremena, pri čemu se misli na bavljenje sportom unutar zajednice, obilježja navijačkih aktivnosti, oblike zabave iznikle unutar manjinske zajednice ili potekle iz matica, uživanje medijskih proizvoda nastalih unutar manjinske zajednice ili u Hrvatskoj«, naveo je Knezović i dodao kako su mladi, osim pomenuta tri obilježja, istaknuli i vjeru, koja je, kako ističe, često ključna poveznica unutar zajednice kao i s matičnom zajednicom, pri čemu posebnu važnost imaju njezini kulturni činitelji. I kao posljednje obilježje navedeno je ono koje se tiče povijesne predaje.

Mladež je posljednjeg dana Forumu bila na izletu brodom kada su imali mogućnost vidjeti dio ljepote koju Tivat i Boka kotorska imaju.

Tekst i foto: Kristina Ivković Ivandekić

Davorin Horvacki, Srbija

Bilo je zanimljivo čuti kakav je položaj Hrvata u državama regije. Forum mladih u Tivtu mi je donio jedno lijepo iskustvo, jer sam ostvario nova poznanstva, ali i jer sam naučio nešto novo. Forum, kao i ovogodišnja tema, bili su veoma korisni te ovakvi događaji imaju i te kako veliki značaj za nas mlade.

Francesca Sammartino, Italija

Treći put dolazim na Forum, a došla sam jer je ovo odlična prilika da se upoznaju drugi mladi pripadnici hrvatske manjine i uspostave kontakti. Upoznali smo ujedno i zajednicu Hrvata u Crnoj Gori. U odnosu na neke druge manjine, u Italiji naš nacionalni identitet nije tako važno pitanje. Kod nas se o tome uopće ne raspravlja, ne postoje istraživanja o našem identitetu tako da

je to nešto što bi se moglo promijeniti.

Milan Kovač, Mađarska

Trenutačno sam zastupnik hrvatske zajednice u Mađarskoj i drugi put sam na Forumu mladih. Došao sam zbog mladih ljudi koji su došli iz drugih država gdje žive Hrvati, i kako bismo riješili postojeće probleme, ali govorili i o pozitivnostima, o onome što svaki dan doživljavamo, kako osjećamo taj nacionalni identitet. Jako je dobro što ljudi tu

mogu govoriti o svim tim stvarima, a bila su dobra i predavanja, kao i timska radionica. Forum je sjajan i može biti od pomoći svima nama, a mogao bi biti još bolji.

Ivan Frana, Rumunjska

Potpredsjednik sam Zajedništva Hrvata iz Rumunjske. Mislim da je veoma korisno da se sastavimo mi mladi, da čujemo razmišljanja, i da čujemo koji su nedostaci i da pričamo o rješenjima do kojih treba doći. Ovdje sam prvi put. Što se tiče teme Forumu, rekao sam kako mi Hrvati u Rumunjskoj nemamo probleme,

mi bismo mogli biti dobar primjer za druge države. Nema problem ni s identitetom niti s mladima.

Znamenitosti za pamćenje

Učenici srednjih škola u Subotici, koji nastavu pohađaju na hrvatskom jeziku ili su prvi ciklus obrazovanja završili na ovome jeziku, od 5. do 8. listopada boravili su na ekskurziji, koja je po njihovim riječima bila za pamćenje.

Četverodnevna ekskurzija, u organizaciji Hrvatskog nacionalnog vijeća, obuhvatila je obilazak tri destinacije u dvije države: Koljnof, Beč i Budimpeštu.

Susret s Hrvatima

Učenici su skupa sa svojim mentorima i voditeljima prvo posjetili mjesto u zapadnoj Mađarskoj, Koljnof (Kópháza). Mjesto je to u kojem žive gradišćanski Hrvati. Imali su prigodu upoznati se s ovim mjestom, kao i vidjeti kulturno-povijesnu jezgru toga grada, te Muzej gradišćanskih Hrvata, kroz koji ih je proveo hrvatski kulturni aktivist **Franjo Pajrić**.

Sljedeća destinacija je bila Beč, glavni grad Austrije. Toga dana učenici su nazočili svetoj misi u Am Hof crkvi u Beču, gdje se inače okupljaju Hrvati, a samim time i služe svete mise na hrvatskom jeziku. Bečki domaćin učenicima je bio nekadašnji predsjednik Austrijsko-hrvatske zajednice za kultu-

ru i sport **Miroslav Piplica**, koji je čak uugostio na ručku.

Znamenitosti Beča, koji će učenicima ostati u prelijeponom sjećanju, pokazala im je **Jadranka Vincek-Mrsić** iz Austrijsko-hrvatske zajednice. Posjetili su Stephansdom katedralu (katedrala u Beču posvećena sv. Stjepanu), te brojne znamenitosti, poput Opere, Nacionalnog kazališta, Gradske kuće, Zimskog dvorca i Velikog parka.

Narednog dana organiziran im je prijem u Veleposlanstvu Hrvatske u Austriji, gdje su zahvaljujući posredovanju **Blaška Papića** primljeni kod veleposlanice dr. sc. **Vesne Cvjetković**. Toga dana nastavljen je obilazak dvorca princa **Eugena od Savoya**, dvorca *Belvedere*, ruskog spomenika, a zatim su se učenici uputili u Schönbrunn gdje su imali priliku obići jednu od najljepših i najpoznatijih znamenitosti Beča. Po riječima članice Odbora HNV-a za obrazovanje **Nataše Stipančević** za ovo iskustvo dužni su zahvaliti gospođi Vincek-Mrsić koja je i toga dana provela učenike i pratitelje kroz grad.

Nakon Koljnofa i Beča učenici su posjetili i glavni grad Mađarske, Budimpeštu. Smješteni u Hrvatskom đaćkom domu, dan su započeli obilaskom Hrvatske škole HOŠIG, koja u svom sklopu ima vr-

tić, osnovnu školu i gimnaziju. Učenike i pratitelje kroz grad je proveo **Marin Skenderović**, rođeni Subotičanin i donedavni predsjednik Hrvatske turističke zajednice u Budimpešti.

Dojmovi učenika

Izuzetne destinacije i gostoprimstvo domaćina ostat će mladima u lijepom sjećanju, a kako su to doživjeli najbolje govore oni sami:

»Bilo je odlično. Puno toga smo čuli, naučili i vidjeli. Najljepše mi je bilo kada smo u Beču ušli u Schönbrunn te kada smo šetali do Zimskog dvorca Marije Terezije. Ulazak u ljetni dvorac ću definitivno pamtit, s obzirom na to da smo vidjeli gdje su nekada živjeli i djelovali car i carica, kao i njihov raskošni vrt. Ujedno, s obzirom na to da nismo poznavali vršnjake iz Politehničke srednje škole, drago

mi je što smo se i s njima upoznali i družili«, kaže **Dunja Šimić**.

»Kod ove ekskurzije mi se posebno svidjelo što smo iskoristili vrijeme na najbolji mogući način, razgledajući ove predivne gradove. Moram priznati kako je sve skupa bilo malo naporno, jer smo puno putovali, ali mi nije žao zbog toga. Osim brojnih građevina i destinacija koje smo vidjeli, svaku večer smo se družili i razmjenjivali iskustva, što je također bilo za pamćenje«, kaže **Daniel Kujundžić**.

»Obišli smo Koljnof, mjesto na granici Mađarske i Austrije, te Beč, koji je prekrasan i poseban po svojim građevinama. Schönbrunn će mi definitivno ostati u posebnom sjećanju, uređenje, unutrašnjost dvorca, vrt, sve je izuzetno lijepo. Četvrti dan smo obišli Budimpeštu, a ovdje bih izdvojila vidikovac u Budimu«, kaže **Anamaria Tumbas**.

K. U.

FINANCIJSKI SKENARIJ

Kako je bilo kad ste bili mali? Jeste li dobivali sve što poželite ili su darovi uvijek bili »korišni« (cipele koje vam ionako trebaju, majica, čarape i slično)? Jeste li često slušali nešto poput: »Mi to ne možemo priuštiti« ili možda »Ma, kupit će tebi mama/tata sve što treba, nećeš ti biti gori od drugih«? Kada ste počeli shvaćati da se vaši roditelji nečim bave, da se za rad dobiva određeni novac i slično? Jesu li vas učili štednji i planiranju ili ste dobivali više poruka u stilu: »Dat će Bog« ili »Snaći ćemo se nekako«?

Kada se osobe nađu u financijskim poteškoćama, ovakva i slična pitanja mogu poslužiti kako bi se istražile ideje koje su stvorili o svijetu, životu pa i novcu, a da ih danas više nisu svjesni.

Životni plan

Životni scenarij ili skript (engl. *life script*) jedan je od ključnih pojmova transakcijske analize. To je u stvari životni plan koji smo, nesvjesno, stvorili i zaboravili na njega dok smo još bili mali (tamo negdje završno sa sedmom godinom života), a u odrasloj dobi ga se, opet nesvjesno, pridržavamo. Životni skript nastaje pod utjecajem roditelja, šire obitelji, društva i kulture u kojima živimo ali i na temelju zaključaka o svijetu i životu koje donesemo kao dijete. Djeca razmišljaju različito od odraslih pa iz iste situacije donose drugačije zaključke. Kasnije, kao odrasli, imamo više iskustva i znanja ali ne revidiramo zaključke skripta, jer ga nismo svjesni te se nastavljamo ponašati u skladu sa skriptom. Zaključke koje smo donijeli o novcu nazivamo financijskim skriptom.

Na primjer: Ivana je odrasla u obitelji u kojoj je sva briga o financijama bila na tati. Mama nije imala svoj izvor prihoda. Iako mama o tomu nije govorila, svojim postupcima je prenijela Ivani neke svoje ideje i stavove. Tata se bavio poslovima koji su donosili obilna ali neredovita primanja i često ga nije bilo doma. Mama je, prema onomu što je Ivana kasnije shvatila, bila depresivna i nije posvećivala puno pažnje Ivani, a tata je bio većinu vremena odsutan. Osim u razdobljima euforije i šopinga, tada su svi bili zajedno i vrlo veseli. Ni jedan od roditelja nije znao planirati prihode i rashode. Stoga je njihov život izgledao kao na klackalici: iz razdoblja obilja, dobivanja svega što poželi, druženja s mamom po šoping centrima i vesele atmosfere u kući te nasmijanih mame i tate, dolazila bi razdoblja svađe, praznog frižidera, prigovaranja, neplaćenih režija, papirića koje teta iz vrtića često šalje mami i sl. Također, iako se

u početku jako veselila stvarima koje je dobivala u »dobroj« fazi, često bi slušala mamina prigovaranja i posramljivanja zbog svake igrčke koju joj je kupila, pa je polako postajala opreznija i sve manje toga željela. No, nekada bi ju ipak ponijela euforija, a i voljela se družiti s mamom koja je bila tako vesela kad bi joj kupovala razne stvari.

Kad smo mali, bez životnog iskustva, često mislimo da je svima kao i nama i da je ono što se događa oko nas stvarnost (ne samo naša, nego svačija). Iz toga što nas okružuje, što čujemo, što nam se na neverbalne načine poručuje itd. slažemo ideju o tomu kakva je život, kakvi su muškarci, žene, mi sami, kako treba izgledati posao, odnos, ljubav i sve tako redom. Kako živimo u civilizaciji u kojoj je novac značajan dio svakodnevice, tako i o novcu, kao i o svemu drugom, donosimo neke zaključke.

Iz perspektive male Ivane, koja u ranoj dobi još nije imala kapacitete ni znanja o životu, ni o onomu što se događalo u njezinoj obitelji, mogli su nastati različiti nesvjesni zaključci o novcu, poput ovih: da su samo muškarci ti koji mogu imati novac; da je ljubav kad ti netko kupi puno stvari; da nije dobro pretjerano se veseliti, jer to može izazvati neku katastrofu i slično.

Manifestacije skripta

Životni skript utječe na naše ponašanje, jer svaku odluku o važnim životnim pitanjima donosimo pod

utjecajem skripta. Na primjeru Ivane to bi moglo izgledati ovako: moguće je da, kao odrasla, Ivana radi puno ali svoje usluge ne naplaćuje ili radi posao za koji je prekvalificirana (jer nesvjesno vjeruje kako žene ne trebaju imati novca) ili pak zarađuje puno, ali brigu o novcu prepušta nekom muškarcu (suprugu, investitoru i slično). Također je moguće da je propustila primijetiti nekoliko uistinu divnih muškaraca koji su joj pokazivali i ljubav i pažnju ali ona to nije prepoznala jer njihovi izrazi ljubavi nisu sadržavali materijalne stvari. Moguća je i verzija da je u vezi s muškarcem koji joj po malo čemu paše, ali njegov financijski status interpretira kao ljubav. Možda je nje-

zin obrazac trošenja takav da ima »napade« kupnje nakon čega dolazi intenzivan osjećaj griznje savjesti pri čemu kupljeno donira, poklanja prijateljicama i slično. U nekim segmentima života moguće je da će se nezadovoljstvo nakupljati toliko da će u jednom trenu Ivana potražiti neko rješenje.

Promjene skripta

»Ponekad je potrebno više smjelosti da se izmijeni vlastito mišljenje, nego da mu čovjek ostane vjeran«, zapisao je **F. Hebbel**. Životni se skript, na sreću, može mijenjati kao što možemo mijenjati i druge odluke koje donesemo. No, za promjenu životnog skripta važno je prvo ga osvijestiti. Često ljudi potraže stručnu pomoć, jer im u jednom ili više dijelova života stvari ne idu kako treba. Svjesni su da imaju neki problem u životu a kad se pozabave uzrocima, tada često otkriju neka od svojih krivih uvjerenja. Jedan od prvih koraka ka osvješćivanju uvjerenja o novcu može biti prisjećanje »životnih uputa« koje smo dobivali dok smo odrastali.

Možemo se zapitati:

Što smo čuli da se govori o novcima dok smo bili mali? (npr. »Mi to sebi ne možemo priuštiti«). Na našem podneblju su to često izjave ili poslovice poput: »Čuvaj male pare velike će se same čuvati« (u kojoj se krije ideja da treba paziti i na sitne troškove) »Para vrti tamo gdje burgija ne može«, »Novac otvara sva vrata« (obje sadrže ideju o novcu kojim se može postići jako puno), »Novaca nikad dosta« (ideja manjka).

Što smo vidjeli? (Možda je jedan roditelj potajice trošio; Možda je novac bio uzrokom velikih svađa i sl.)

Koje situacije iz djetinjstva se sjećamo, a da je na neki način povezana s novcem? (Možda nekog oduševljenja ili razočaranja zato što smo nešto dobili ili nismo? Krađe? Situacije da je netko otišao u kupnju bez novčanika i sl.)

Također, možemo razmisliti o tomu kakvi su naši općeniti stavovi prema novcu. Mislimo li da je novac nešto loše? Ili da je samo za neke ljude, ali ne i za nas? Mislimo li o sebi da ne znamo s novcem? Da smo škrti? Osjetimo li grč u želucu svaki put kad vidimo u poštanskom sandučiću račun? Na koje stvari rado trošimo, a što nam je teško plaćati? Trošimo li lakše na sebe ili na druge?

Osvješćivanje uvjerenja

Jednom kada prepoznamo uvjerenje po kojemu živimo možemo provjeriti vjerujemo li mi u njega i danas ili imamo neke nove poglede, znanja, iskustva. Također, možemo razmotriti kako je to uvjerenje do sada utjecalo na naš život? (Ivana iz gore navedenog primjera možda će shvatiti kako danas više nema potrebe da odluku o vlastitim financijama prepušta drugima). Potom možemo provjeriti odražava li uvjerenje realnost u kojoj živimo? Na primjer, ideja da nakon dobrih godina obavezno dolaze loše dosta dobro ocrtava povijesnu dinamiku prostora na kojima živimo, dok, recimo za slučaj Švedske takvo uvjerenje ne odgovara realnosti.

Ne govorimo o »apsolutno« krivim ili »apsolutno« pravim uvjerenjima, nego istražujemo koliko su neka uvjerenja u skladu s ovdje i sada, odnosno na koji način utječu na naš život. Ako nam uvjerenje koje imamo na neki način doprinosi životu tada je u redu zadržati ga, no ako uvjerenje koje imamo dovodi do postupaka koji nam dugoročno štete, tada je uputno mijenjati ga.

Promjena nije lagana. Osvješćivanje uvjerenja može povući za sobom i puno emocija što može biti teško. No, često su problemi u koje zapadnemo zbog krivih uvjerenja puno teži i dugoročno vrlo štetni pa bismo mogli citirati **P. Druckera** koji kaže: »Najveći je rizik ne prihvatiti nikakav rizik.«

Marina Balažev, specijalizantica
Transakcijske analize i praktičarka Terapije igrom

KATY
PERRY

Teorija evolucije – teorija ili dogma?

Charles Darwin (1809. – 1882.) jedan je od najpoznatijih znanstvenika danas, kao i u proteklih 150 godina, od kada je izašla njegova knjiga *Postanak vrsta* (The Origin of Species). No, uzima li se ona danas kao odgovor na pitanje kako su nastale vrste i konačno, kako je nastao život? Odgovor je: i da i ne.

Da, u smislu da se toliko ustalila u određenim znanstvenim krugovima da je postala dogma koja se ne ruši, već sasvim suprotno, koja tebe ruši ako je zaniječeš. Ona se ustalila u školama, osnovnim i srednjim, također kao temeljni dio predmeta Biologije. Svaki srednjoškolac zna da smo nastali od majmuna – tako je naučio.

Ne, u smislu suvremene znanosti koja potpuno pobija ovu teoriju. Prođimo kroz nekoliko problema.

proteina... a invencija novog proteina znači invencija novog gena«. Dakle, ako želiš novi oblik života, moraš imati kod u obliku informacije koja je zapisana u DNA-molekulu, odnosno, trebaš informaciju kako napraviti taj novi protein koji je namijenjen za drukčiju vrstu stanice, a onda ti treba još informacija da poslažeš te stanice tako da tvore neki novi oblik. To je ono što Darwin nije znao, niti je mogao znati.

Matematika iza ovoga je astronomska. Zamislimo da je protein kao ogrlica od dragih kamenja. Imaš recimo 20 mogućih izbora kamenja koje slažeš, jedan po jedan na ogrlicu. Recimo da ogrlica ima 150 elemenata – broj mogućih načina na koji se može složiti ogrlica raste eksponencijalno kako raste broj elemenata.

U stvarnom računu, ako znamo broj načina na koji možemo složiti funkcionirajući protein, i usporedimo ga s brojem svih sekvenci koje bi dale nefunkcionirajući protein, i to za sekvencu od točno 120 elemenata, dobijemo omjer 1:1077. To je izuzetno superduperultra veliki broj. Da stavim u perspektivu, veličina promatranog svemira je 1027 metara. Dakle, to je veličina svemira pa kubirano. Što je jedan jedini metar u usporedbi s time? I to samo za jednu novu sekvencu. A gdje je na to računica za sve žive organizme koji su postojali i koji postoje?

Možemo li onda reći da je bilo dovoljno vremena da se stvore ove razne mutacije i kombinacije? Ni blizu. Nema šanse.

Problem mutacija

Još jedan problem nastaje kada dolazi do promjena u strukturi organizma. Ako promjene dolaze kasno u procesu razvoja, neće biti neke velike razlike jer je organizam već formiran. Možda će recimo imati drukčije uši ili slično. Ako se promjena implementira rano u procesu, ona ne može napraviti neku promjenu bez da neizbježno dovede do uništavanja organizma, jer previše stvari niz cestu ovisi o tim početnim koracima. Odavde izvire pitanje: ako rane promjene nisu dobre, kasnije promjene nisu dobre – kad nastaju?

Za kraj, jedna šala. Ulazi dječak kod majke u kuhinju i kaže: »Mama, kako smo mi nastali?« Ona odvraća: »Bog nas je stvorio«. »Mama, ali tata kaže da smo nastali od majmuna?!« A ona odgovori: »Sine, ja ti govorim za svoj dio obitelji, tata za svoj«.

Ivan Čavrgov

Problem fosila

David Gelernter, profesor kompjutorskih znanosti na Yaleu, u eseju *Giving up Darwin* sumira ovaj problem: »Darwinova evolucija je postupna, korak po korak. Ipak, u 'Kambrijskoj eksploziji', prije otprilike pola milijarde godina, velika je raznovrsnost novih organizama – uključujući i prve životinje – odjednom iskočila u fosilnim nalazištima u roku od tek nešto više od 70 milijuna godina«. Što to znači točno, zamislite da je zid presjek nekog nalazišta fosila: na jednoj visini vidjeli biste puno raznih vrsta, a ispod njih ne biste našli fosile koji prethode toj vrsti uopće. Iako se 70 milijuna godina čini puno, postoje nalazišta koja to vrijeme umanjuju na 10 milijuna ili manje. Još uvijek se čini puno, ali nije uopće. U sklopu Darwinove teorije postoji matematička grana koja se zove populacijska genetika i govori kolike bi promjene mogli očekivati u nekom periodu ako znamo stvari poput stope mutacije, generacijsko vrijeme, veličinu populacije, itd. 5 do 10, pa i 70 milijuna je treptaj oka u proračunima. Za fosile iz primjera »Kambrijske eksplozije« to je vrijeme stotine milijuna, pa i bilijuna godina, što ovaj slučaj čini nemogućim biološki, matematički i geološki.

Molekularna biologija

Da pojednostavim, stvari su puno kompliciranije nego što je Darwin mislio. Gelernter sumira: »Što proizlazi iz generiranja novog oblika života? Mnogi biolozi se slažu da je esencija u generiranju novog oblika

Mučenik bačkih ravni

Rođen je 30. travnja 1908. u Varešu (Bosna). Gimnaziju je polazio u Rumi i Travniku (1921. – 1929.), a teologiju u Đakovu i u Zagrebu (1929. – 1934.). Za svećenika je zaređen 1. srpnja 1934. u Subotici. Djelovao je diljem Bačke: bio je kapelan u Subotici (župa sv. Roka), Baču, Bajmaku, Bikiću (Bácsbokod) i Plavni.

U Bajmaku je skrbio ne samo za duhovni život svojih vjernika nego i za njihov kulturni život. Tako je sredinom veljače 1941. pod njegovim vodstvom Bunjevačko križarsko društvo u Bajmaku održalo amatersku priredbu. Naime, **Joso Babić, Karlo Pejić, Stipan Vojnić, Grgo Ivanković, Remija Vojnić, Mato Dulić i Lazo Petrekanović** otpjevali su bunjevačke narodne pjesme (*Napló* od 18. veljače 1941., str. 11). Novotnyjeve napore na kulturnom polju u Bajmaku svesrdno su odobravali i podržavali i tamošnji župnik **Lénárd Hegedűs** i kapelan **Michael Kandler**.

Ratni događaji u Vojvodini u jesen 1944. zatekli su Novotnyja u Plavni, gdje je bio kapelan. Prema knjigama *Istrebljen narod: Istrebljenje podunavskih Švaba u Jugoslaviji od 1944. do 1948.* (Ein Volk – ausgelöscht: die Ausrottung des Donauschwabentums in Jugoslawien in den Jahren von 1944 bis 1948) **Leopolda Rohrba-chera** i *Sudbina svećenika u sjeni kukastog križa i crvene zvijezde* (Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában) **Károlya Hetényija Varge**, negdje studenog 1944. u Plavnu su ušli partizani i odveli Novotnyja na informativni razgovor u Bač, u općinsku kuću. Nekoliko dana nakon toga ponovo su došli u Plavnu, ali sada bez Novotnyja i povelj temeljitu pretragu. Tražili su naime kapelana Novotnyja, koji im je, prema njihovoj izjavi, pobjegao i sad se skriva negdje. Tražili su ga ne samo u Plavni, nego i Baču, u tamošnjem Franjevačkom samostanu. Pretraga se naravno završila bez uspjeha, jer u to vrijeme Novotny nije bio živ. Naime, do tada je već izdahnuo pod mukama pretrpljenim u podrumu općinske kuće u Baču. Njegovi mučitelji su hitro pokopali

njegovo tijelo, koje su njegovi vjernici našli mnogo kasnije u obližnjoj šumi.

Postoji i druga verzija o smrti kapelana Novotnyja, koju prenosi don **Anto Baković** u svojoj knjizi *Hrvatski martirologij XX. stoljeća* (Zagreb, 2007.). Naime, kada su partizani 1944. tjeroali njemačke civile, muškarce, žene i djecu u logore smrti, Novotny je na putu za Novi Sad pokušao spasiti te ljude. Davao im je kruh i vodu. Tražio je od jednog partizanskog časnika da mu objasni zašto se tjeraju žene i djeca u logor. Časnik mu, međutim, nije dao odgovor nego ga je ustrijelio i ostavio da leži u nekom jarku u blatu.

Zbog svoje požrtvovanosti ušao je u gore citiranu knjigu *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*.

Vladimir Nimčević

16

Spoj kultura u Vječnome gradu

Kako smo s prošlim brojem *KUŽIŠ?!*-a već doputovali u Rim i napravili ozbiljan obilazak Vatikana, sada se možemo zaputiti u pohod samom Vječnome gradu. Za to vam je potreban dobar vodič, makar i onaj džepni. Osobno, u Rimu sam se služila *Vodičem za hrvatske hodočasnike i turiste Josipa Posedija*. I on, kao i mnogi drugi koji su o Rimu pisali i njime vodili hodočasnike i turiste, kaže kako se u Rimu susreću i prepliću tri kulture – grčka, rimska i kršćanska. To nam prije svega govori koliko dugo već postoji! Kakav veličanstveni spoj, vidljiv na svakome koraku.

Znameniti trg i Forum Romanum

Poslije Vatikana uputili smo se k jednom od većih i znamenitijih trgova, Venecijanskom trgu. Južna strana trga omeđena je spomenikom koji se zove Altare della Patria (Oltar domovine), a podignut je na spomen ujedinjenja Italije i njenoga prvoga kralja **Viktora Emanuela II.** Ovaj spomenik najviše privlači pozornost svojom veličinom, ali se svojom arhitekturom ne uklapa najbolje u Venecijanski trg. Još jedna zanimljivost vezana uz ovaj spomenik jest što je smješten u podnožju Kapitola, jednoga od sedam rimskih brežuljaka. Boraveći u Rimu želimo posjetiti i Rimski trg – Forum Romanum. On je izgrađen na

mjestu močvare izvan grada, no kako se grad širio, Forum je postupno postajao njegovim središtem. Forum je tijekom stoljeća mijenjao svoju namjenu, a danas se na njemu mogu vidjeti Vespazijanov hram, Slavoluk Septimija Severa, Marmertinski zatvor, Kastorov i Poluksov hram, Kuća vestalki, Maksencijeva bazilika i mnoge druge znamenitosti.

Čuveni Kolosej

Kad smo već u starome Rimu, posjetit ćemo Kolosej (Colosseum), jedan od najpoznatijih simbola Rima. Smatra se kako je ime Kolosej dobio zbog svoje veličine. Kolosej je ujedno najveći spomenik starog Rima. Pretpostavlja se da je u njegovo gledalište moglo stati čak oko 80.000 gledatelja. Unutra su se održavale borbe, te je ubijen veliki broj gladijatora i životinja. Slične borbe održavale su se sve do kraja IV. stoljeća i cara **Honorija**. Ovdje su stradali mnogi kršćani. Na spomen njima papa **Pio IX.** posvetio je ovo mjesto i podigao veliki križ. Sva-ke godine na Veliki petak papa s mnoštvom vjernika na ovome mjestu moli pobožnost Križnoga puta. Iz staroga Rima pogledali smo još i Konstantinov slavoluk, podignut 315. godine u spomen na **Konstantinovu** pobjedu nad **Maksencijem**.

Bazilika sv. Pavla izvan zidina

Kolosej

Piazza Navona

Brojne crkve

Snažan dojam svakako ostavlja i posjet brojnim rimskim crkvama. Poslije bazilike sv. Petra, najveća crkva u Rimu je bazilika sv. Pavla izvan zidina. Crkvu je najprije podigao car Konstantin, ali ona je pretrpjela brojne promjene, pa i potpuno uništenje. Bazilika je podijeljena na pet lađa, te osim ljepotom, ostavlja dojam i svojom veličanstvenošću.

Nezaobilazno ćemo spomenuti i baziliku svetog Ivana Lateranskog. Svaki novoizabrani papa upravo ovdje preuzima službu, boraveći tjedan dana u ovoj bazilici kao rimski biskup. Uz lateransku baziliku nalazi se znamenita krstionica i Svete stube (Scala Santa). Po ovim stubama, prema predaji, išao je Isus na suđenje k Pilatu.

Obilazeći i hodočasteći velikim bazilikama, dolazimo i do bazilike svete Marije Velike (Santa Maria Maggiore). Ova crkva je najveće marijansko svetište u zapadnom kršćanstvu. Prema predaji, u noći s 4. na 5. kolovoza 365. godine u snu se Majka Božja javila bogatom Rimljaninu patriciju **Ivanu** i papi **Liberiju** s molbom da izgrade crkvu njoj u čast na brežuljku na kojem sutra nađu snijeg.

Fontane i trgovi

Ostaju nam još prekrasne rimske fontane i trgovi! Najprije izdvajam onaj koji mi je osobno najdraži – Piazza Navona. Na trgu se nalaze tri fontane: Fontana del Moro, koja prikazuje maora, zapravo morsko božanstvo kako se bori s dupinima. Središnja fontana, Fontana dei Quattro Fiumi, simbolizira četiri rijeke na četiri kraja svijeta – Nil, Ganges, Rio della Platu i Dunav. Ovu fontanu izgradio je čuveni **Bernini**. Posljednja je Fontana del Nettuno.

Premda ima još mnogo toga za obići, Rim još uvijek ostavlja mnogo toga novoga, a ovdje ćemo zaključiti jedan dio obilaska Rima, vidjevši ostatke staroga Rima i velike kršćanske bazilike. Veličanstvenog li grada!

Klara Dulić Ševčić

Glac – otkrivanje budućnosti

Na mjestu stare rimske prijestolnice Sirmiuma danas leži Srijemska Mitrovica. Zahvaljujući novim arheološkim iskopavanjima rimski grad, ili bar neki njegovi dijelovi, ugledat će svjetlost dana. Arheološka iskopavanja nadomak Mitrovice, na zemljoposjedu Glac, započela su 2017. godine, u suradnji Srbije i Australije. Ovaj posjed, te njegov arheološki značaj poznati su već nekoliko stoljeća, ali zbog obimnosti i važnosti Glaca bile su neophodne godine, značajna sredstva i svjetski profesionalci koji će raditi na iskopavanjima.

Careva palača

Arheolozi koji rade na ovom projektu optimistični su pri pretpostavci da je na ovom posjedu nekada bila palača **Maksimijama Herkulija**, koji ju je podigao za svoju porodicu. Maksimijan je jedan od devet careva rođenih u Sirmijumu. Nađeni su važni

bude pronađeno tijekom iskopavanja detaljno je obrađeno kako bi se dobilo što više informacija o nalazištu. Upravo ovako pravi se razlika između brojnih nalaza i ostataka koji pripadaju različitim stoljećima. Dva bitna razdoblja za ovaj posjed jesu razdoblje kasne Antike, prije samog dolaska barbara u Panoniju, kao i XIX. stoljeće.

Obrazovni program

Osim srpskih i australskih arheologa, na projektu rade i studenti i učenici. Obrazovanje, uz iskopavanja i konzervaciju iskopina, predstavljala važan dio Projekta *Glac*. Prilikom da na projektu rade imaju srpski i australski studenti arheologije, mladi ljudi, koji stiču znanja, vještine i iskustvo.

Nakon što je prošle godine održan prvi edukativni program, i ove godine je Projekt *Glac* omogućio mitrovačkim gimnazijalcima da tjedan dana rade i

detalji koji idu u prilog ovoj teoriji – ostaci skupocjenog mramora, koji je bio rezerviran za aristokrate, veličina samog objekta, jaki vanjski zidovi i veliki mozaik.

Iskopavanja se ove godine vrše treći put, u studenom, i traju oko šest tjedana. Naravno, arheolozi i suradnici naporno rade čitave godine, na nalazima s posjeda, izučavanju i pripremama. Sve što

uče od vrhunskih profesionalaca, početkom desetog mjeseca. Naziv ovogodišnjeg programa je *Otkrivanje budućnosti*, kako projekt za cilj ima dug rad na ovom posjedu i suradnju s mladi ljudima iz Mitrovice. Ovoga puta sudjelovalo je dvadeset i devet učenika – deset od prethodne godine i devetnaest novih. Učenici koji su važna znanja usvojili prethodne godine ovaj put bili su mentori novim pola-

znicima. Oni su bili tu da mlađim kolegama objasne, pomognu i daju savjete, ali i da se druže. Prošlogodišnji polaznici su također mnogo bliže radili s članovima tima i s njima povodili vrijeme, razgovarajući o planovima i potrebama projekta. Učenice **Lana** i **Tamara** su tijekom edukativnog programa napravile humorističko-edukativni film za gimnazijalce.

Korisna znanja

Učenci koji su ove godine prvi put uključeni u projekt imali su priliku usvojiti jedinstveno i korisno znanje povijesti i arheologije. Primjenjujući znanje iz škole, koristili su se latinskim jezikom tako što su tumačili natpise u Muzeju Srijema, koji se nalaze na spomenicima i žrtvenicima. Također su na drugačiji način razmišljali o povijesnim činjenicama. Imali su priliku vidjeti mjesta u svom gradu na dubljem i posebnijem nivou, kao i predstaviti svoj grad australskim arheolozima. Novi polaznici upoznali su se s drevnom tajnom keramike *terrasigilata*, a svi zajedno, učenici, radili su na nalazima keramike. I ove

godine učenici su imali jedinstvenu priliku posjetiti arheološki lokalitet *Glac* i raditi kao pravi arheolozi, rame uz rame s ljudima koji su radili takva iskopavanja svuda po svijetu. Ovdje su vidjeli kako taj rad zapravo izgleda – koliko je naporan, zabavan i delikatan.

Kao i prethodna generacija, novi polaznici su imali tu čast da svoje znanje i rad predstave uvažanim gostima iz australskog veleposlanstva, lokalnog muzeja i škole. Oni su također goste odveli u kratki posjet arheološki najznačajnijim mjestima u gradu – Muzeju Srijema, Žitnom trgu i Carskoj palači.

Obrazovni program je ključni dio Projekta *Glac*, njega je osmislio profesor **Alan Dearn**, predavač povijesti iz Sydneya. Radionice su držali djelatnici Zavoda za zaštitu spomenika kulture Srijemske Mitrovice, Centralnog instituta za konzervaciju u Beogradu i drugi suradnici na projektu *Glac*.

Andrea I. Darabašić

KOMEDIJA I SPOZNAJA

Još jedna u nizu odličnih TV serija jeste i *Russian Doll* stvorena pod autorskom palicom **Leslye Headland, Amy Poehler i Natashe Lyonne**. *Russian Doll* je serija kratkog formata (dvadeset i četiri minuta po epizodi), a radnja i način na koji je narativ postavljen, malo je reći, iznenadit će i iznervirat će skoro svakog gledatelja koji se u odmotavanje, ovo- ga naizgled kompliciranog narativa, upusti.

Naime, radnja i počinje, ali i završava trideset i šestim rođendanom protagonistice Nadie (Natasha Lyonne) za koju horor počinje u kupaoni stana u kojem slavi rođendan. Nadia je cinična, arogantna i bezobzirna, osiona i funkcionalna zavisnica od opijata. Zaposlena kao dizajnerica u kompaniji koja radi video igre, Nadia je slobodna i urbana žena koja nema nijedan problem, osim što ne može prestati umirati iznova i iznova. Naime, sve počne kada Nadia izađe iz kupaone, pozdravi se s gostima (čitaj izvrijeđa skoro svakoga) da bi večer završila tako što Nadiu udari auto i ubije je na licu mjesta. Međutim, Nadia opet zatekne sebe u kupaoni, na istome mjestu gdje je narativ i počeo, svjesna svega što se dogodilo, ali kao da nitko od njezinih prijatelja ne zna da su na tom mjestu već bili, da se sve već desilo i ono najstrašnije: sve se završilo tako što je Nadia umrla. Pomalo uplašena, isprva uvjerena da je sve zbog opijata, Nadia ovoga puta odlučuje suzdržati se i vidjeti što se to, zaboga, dogodilo. Međutim, ovoga puta u kraćem razdoblju, Nadia opet pogine, i to na stepeništu zgrade u kojoj se nalazi stan u kojem se održava proslava. Opet, za Nadiu sve počinje u kupaoni, iz koje kada izađe sve se opet iznova i iznova ponavlja.

Značenje i mjesto

U osam epizoda, kreatorice serije uspjele su spojiti komediju i spoznaju, čemu na kraju dana komedija i služi. Iako od **Aristotela** imamo vrlo malo sačuvano o komediji (samo nekoliko redaka u *Poetici*, od čega je sve ostalo sačuvano, vezano za ep i tragediju), nije teško pretpostaviti da komedija, kao i tragedija, imaju istu funkciju: identifikiranje s likom, te proživljavanje i na kraju katarzu, tj. oslobođanje. I zbilja, u seriji *Russian Doll* u osam epizoda, koliko prva sezona ima, sve dobije svoje značenje i mjesto. Iako se stječe dojam na početku (kada kažem početak, mislim na prve četiri epizode) da se radi o još jednom danu mrmota koji nema mnogo smisla, radnja dobiva posve novu dimenziju na samome kraju četvrte epizode, što gledanje druge polovice sezone čini nevjerovatnim iskustvom.

Lakoća prepoznavanja

Da smo obilježeni svojim podrijetlom, roditeljima (i precima uopće), okolicom i miljeom u kojem smo odrasli, *Russian Doll* i Nadia pravi su primjer kako u dramskom narativu jedna takva priča funkcionira. Repeticija koja u prve četiri gledatelja dovodi do bezumlja i potpunog besmisla, dobiva puni smisao kako biografija protagonistice počinje izlaziti na svjetlost dana. Slučajnosti ne postoje, sve je povezano i cijelo, a smisao kao takav ne postoji

bez odnosa koji obrazuje smisao; samo su neke od jasnih poruka koje možemo učitati gledajući *Russian Doll*.

Kolektivno i osobno nesvjesno u liku cinične Nadie dobivaju posve novu dimenziju, ali ipak najbolje od svega jest lakoća prepoznavanja (jer ljudska priroda skoro pa je utemeljena u okretanju glave od očiglednog i istine, sve dok ta istina ne postane kao bolan prišt koji puca i ostavlja krater za sobom). Sjajna glumačka podjela, i to sastavljena od kombiniranja imena s filma, televizije i stand up komedije, od toga dio ekipe poznat a dio skoro pa potpuno nepoznat, daje seriji novinu i šarm kakvu i zaslužuje. Autorice su imale u vidu sve, pa tako i sjajan soundtrack koji igra veliki dio, s obzirom na to da se iz epizode u epizodu ponavlja i diže tenziju do maksimuma.

Russian Doll je serija za sve one koji se ponekada osjećaju kao da ih nevidljive sile odvlače u ponašanja za koja će kasnije reći *ne znam što mi se zbilo*, ali i za one koji okreću glavu od vlastitih problema, gomilajući ih i zatrpavajući, umjesto hrabrog rješavanja i sučeljavanja. Istina je, takav put može biti težak, zato *Russian Doll* može biti dobar početak.

Dejan Prčić

Moda

RAJFOVI

Nismo se redovno ni okrenuli a evo nama kraja godine! Period koji nam predstoji u mnogima budi osjećaj topline, ušuškanosti i prazničnog veselja. Što se mode tiče isto tako volimo pred kraj godine da smo utopljeni i ušuškani, pa u obzir dolaze pleteni džemperi, debeli duksevi, hlače i tajice na noge, a u posebnijim prilikama zimske haljine koje predivno idu uz duboke čizme. Ove godine osjećaju topline i lagodnosti pridonijet će još jedan modni komad, a to je rajf.

Rajfovi se praktično koriste uvijek, nemaju tu dozu »modnog« pa da su skroz izopćeni u nekom trenutku iz tog svijeta oblačenja. Oni imaju svoju upotrebnu vrijednost te su svugdje prisutni. Ove jeseni i zime još više, jer su sada u prvom redu što se tiče dekorativnih aksesoara (dodataka upotpunjavanju stila).

Ove sezone ćete prije svega vidjeti glomazne i džombaste modele rajfova, kao i one svedenije ali srest ćete se i s glamuroznim rajfovima ukrašenim – ni manje ni više – kristalima i biserima.

Rajfove općenito vole skoro sve djevojke jer osim kao ukrasi, oni su praktični za frizure, te sam uvjerena da će i među vama (mladima) biti mnogo cura koje će s dragošću ispratiti ovaj trend.

Što se tiče materijala i boja, mogu reći da su zastupljeni upravo zimski materijali poput pliša, somota, svile... A boje također oslikavaju jesenske i zimske prilike poput tamno crvene, tamno zelene, braonkaste nijanse, sive i crne. Lijepo se usklađuju uz džempere i haljine, sakoe, ali i dukserice.

Možete ih nositi kada vam je kosa raspuštena ili svezana u rep, a za glamurozni izgled preporučam uvijenu kosu te će rajf samo pridodati eleganciju i upotpuniti će stil.

Iskoristite ovaj trend da u svakom trenutku izgledate sređeno i uređeno bez mnogo truda!

Milijana Nimčević

Fran Palermo u *Svilari*

Na dvodnevnom pop-up festivalu *Cinema Now*, a u okviru promocije Nove mađarske umjetničke scene i projekta *K3CI*, dolazi indie, rock 'n' roll, afro pop koncertna senzacija – Fran Palermo! Oni će održati koncert u Kulturnoj stanici *Svilara* u Novom Sadu, u nedjelju, 27. listopada, s početkom u 21 sat. Riječ je o jednom od najpopularnijih bendova iz Budimpešte, mađarsko-kubansko-španjolsko-grčkog porijekla koji svoje fanove fascinira svježim i jedinstvenim tropskim jungle-rock zvukom, ali i uvijek prisutnim prizvukom Mediterana. Bend je osnovan prije osam godina, a do sada je osim ogromne pažnje publike, dva albuma i nekoliko EP-ja, dobio najviše glasova u nacionalnom talent show programu, nagradu *Discovery of the Year* na *Petőfi Music Awards* i nominaciju *Best Hungarian Act*.

Rambo Amadeus u Novom Sadu

22

On je Fap mašina, on ima fantastične glasovne mogućnosti, on je svjetski megacar i on dolazi u *Gerilu* prvi put, tako najavljuju organizatori koncert kojega će poznati autor i glazbenik Rambo Amadeus održati 1. studenoga u spomenutom novosadskom klubu. O njemu se ne mora mnogo pričati, svi znamo da je jedan veliki gospodin, vrhunski gitarist, kritičar društva i uvijek možemo očekivati autentičan nastup, dodaje se u najavi. Početak koncerta zakazan je za 22.30 sati.

IrieFM u Novom Sadu

Popularni beogradski bend IrieFM nastupa ponovno u Novom Sadu, u petak, 1. studenoga, u klubu

Firchie Think Tank Studio, koji je opremljen novim, sjajnim zvukom. Bend će izvoditi pjesme s prvog albuma, iz svoje reggae faze, kao i pjesme s nedavno objavljenog albuma *Putevi*, a također i novi, još uvijek neobjavljeni materijal. Predgrupa će im biti Dram iz Beograda. Početak je u 22 sata.

Akcija subotičke knjižnice

U Mjesecu knjige, od 1. do 31. listopada 2019. godine, srednjoškolci se mogu učlaniti u Gradsku knjižnicu Subotica po cijeni od 400 dinara, priopćili su iz Knjižnice.

Članarina važi dvanaest mjeseci na svim odjelima i u svim ograncima. Tijekom ovog razdoblja posuđene knjige koje ste zadržali duže od dopuštenog vremena možete vratiti bez plaćanja zakasnine.

PREPORUKA

ICHABOD

Iza imena Ichabod stoji mladi karlovački kantautor **Bruno Šlat**, a *Volume 1: Psychedelic Chansons* je njegov prvi album. Kao što sam naslov sugerira, radi se o pjesmama (ili šansonama ako preferirate) s psihodeličnim utjecajima, a i sam cover art albuma vas upućuje na estetiku 60-ih. Može se reći kako je Ichabod ogrnuo stari zvuk u novo ruho. Kroz ovih 9 pjesama nalazimo na tragove Beatlesa, Beach Boysa, **Dylana**, britpopa i indie popa, ali oblikovano za sadašnjost. Pjesme su im na engleskom jeziku. No, s obzirom na zvuk koji Ichabod zastupa, moja prva asocijacija dok sam slušao njegov album su bili stari jugoslavenski bendovi 60-ih godina (primjerice Kameleoni, Elipse, Roboti...) koji su svakako pjevali na engleskom, a poneki su i pisali autorske pjesme na tom jeziku i sa sličnim ili istim utjecajima. Stoga odobravam Ichabodov odabir jezika jer ide u prilog estetici koju prezentira. Pustite album i prepustite se gruvu i ljubavi! Izdvajamo: *Never Again, God Help The Slob, Gilda, Tangled / Wooden Carpenter*.

I. Benčik

JOKER

Warner Bros. donosi film o najpoznatijem negativcu Gotham Cityja – Jokeru. U pitanju je propali komičar, zanemaren od društva, koji se okreće životu kriminala, nasilja i kaosa. Jokera odlično tumači **Joaquin Phoenix**.

Joker je lik iz stripa, prvi put se pojavio 1940. godine u stripu *Batman*. Kroz svoja stripovska pojavljivanja Joker je prikazan kao inteligentan kriminalac čija je karakterizacija varirala tijekom različitih razdoblja. Aktualno filmsko istraživanje Jokera nije samo studija o karakteru već puno više od toga. Film stoga otvara mnoga pitanja. Režiju potpisuje **Todd Phillips**, a u filmu, među ostalim, glumi i velikan **Robert De Niro**.

Ovaj psihološki krimi triler privukao je pozornost velikog broja publike. O njemu priča i staro i mlado. Nekima se sviđa, drugima ne, a vi najbolje prosudite sami nakon gledanja...

K. U.

MAJSTOR I MARGARITA

Ruski pisac **Mihail Bulgakov** smatra se klasikom svjetske književnosti, a njegov roman *Majstor i Margarita* jednim od najboljih djela 20. stoljeća. Bulgakov roman piše tijekom represivnog Staljinovog režima, što je bila i jedna od inspiracija za djelo kao i brojni biblijski mitovi. S obzirom na strogi režim, koji nije imao sluha za umjetničke slobode, priča je objavljena u magazinu u vidu cenzurirane verzije, a tek krajem 60-ih godina kao roman, daleko nakon piščeve smrti. Roman je veoma interesantan, jer njegov žanr ne možemo precizno utvrditi, a priča ima nekoliko slojeva i odvija se u nekoliko vremena. U romanu dolazak Volanda, sotone, u Moskvu predstavlja ključni trenutak u životima likova jer se oni tada suočavaju sami sa sobom. Paralelno pratimo ljubavnu priču majstora i Margarite, i čini se da njihova ljubav može nadjačati smrt. U ovom romanu Bulgakov za osnovnu temu uzima zlo: je li ono u nama ili oko nas? Možemo li mu se suprotstaviti? I na kraju poručuje kako ne postoje svjetovi dobra i zla, već samo naš izbor kako ćemo živjeti.

A. I. Darabašić

CLAZBA

FILM

KNJIGA

FOTO: Dario Vojnić Hajduk